

Szentgyörgyi András:

A kecskeméti piarista templom

Tizennyolcadik századi szerzetesi templomaink építésében általában három tényező szerepe döntötte el a templom jellegzetességét: az alapító, az építész és a szerzetesi közösség, ill. az utóbbiak viszonya a rábízottakhoz.

Természetesen nemcsak anyagi feltételek megteremtéséről van itt szó. A „fundátor” sokszor nem is képes akkora alapítványi összeget biztosítani, amiből a templom felépíthető és berendezhető volna. Viszont nagy erkölcsi erőt adhat, ha maga is keresztényi értelemben pátriárkája azoknak, akik számára a templom készül. – Az építész sokszor nem is elsőrendű szakember, mégis tud nagyot és megfogót alkotni, mert szívügye az építkezés. Sok talpalással, utánjárással, leleményességgel szerez mintákat, fedez fel szűk anyagi körülmények közt nyersanyagot. Sőt szerzetes építésszek között nem egy maga gyűjti össze a megfelelő anyagi támogatást is. Ilyen módon inkább szervezője, mint valóságos szerzője az építészeti munkának. – A szerzetesi közösség nem megrendelőszámra meg többnyire. Legföljebb régi, gazdag rendeknél. A legtöbbet saját rendi szokásai, feladatai alakítanak a templom formáján. Gondolhatunk itt a sajátos ájtatossági műfajokra, a rendi liturgikus előírásokra, amelyeknek a nyoma azonnal feltűnik a templomba lépőnek. Ezért más a ferences, pálos, jezsuita, vagy piarista templom karaktere ugyanabban a korban, ugyanabban a városban is. De ennél többet elárul a templom épülete a szerzetes közösség belső lelki világából. Ha maguk is hoztak áldozatot az Isten házáért, ha megszenvedték, nélkülözésükkel, lelkipásztori erőlködéseikkel, míg eljutottak méltó épületig, az épület maga vall a belé adott lélekről. Sőt vall a szerzetesek lelkipásztori céljáról. Nem mindegy pl., milyen szentek ábrázolásai, milyen berendezési tárgyak kerülnek a templomba...

Az alapító személye Kecskeméten csakugyan a felülmondott értelemben vált jelentős mozzanattá a piarista templomépítésben. Koháry István gróf országbíró öreg ember volt már ekkor, de a gyűjtő, alkotó nagy gazdák módjára számon tartott minden kis tétel pénzösszeget, amit a templomépítésre küldött. Számon is kérte könyörtelen emlékezőtehetséggel. Ez nem jelentett sem szűkmarkúságot, sem anyagiakon túl nem látó patronálást, mindössze régi vágású, uralkodáshoz szokott főúr atyáskodó beavatkozását a nagyon szívügyévé vált kecskeméti alapítás dolgában.

A század elejének alföldi nagybirtokosai, az egymással vérségi és sógorsági atyafiságban élő Károlyi, Koháry, Csáky, Barkóczy... családok középkori keresztény értelemben vett mágnások. Családi örökség náluk a birtok és a hatalom felelősségének tudata. Ezekről a patriárkális kiskirályokról prédikálta száz évvel korábban Pázmány, amikor „keresztény urak és szolgák tisztirül” szólott: „... ők hoznak idegen marhát az országba, azokire szükségük vagyon, - ők, azok nagyobb s közönségesb dolgokra vigyáznak, törvényt tesznek, bátorságot szereznek a prédáló tolvajoktól...” – Igen, mert a birtokos úr apja is lehetett jobbágyi népeinek. Török és rác pusztítástól, német zsoldos sarcolásától, döghaláltól megkopasztott alattvalói számára megnyitotta készleteit. Mintagazdasággá

gyarapított földjeinek hozamából többnyire egyszerű háztartást vezetett csupán. (- Koháryt medvebőrön fekvve találja a piarista házfőnök látogatása alkalmával.) Hadi felszerelésre, (az ágyúgolyót is maguk öntetik akkoriban), közhasznú intézményekre költik el jövedelmük nagy részét. – Így érhető el, ha pl. Károlyi Sándor feleségének, Barkóczy Krisztinának nem telik udvari öltözetre. Hiába hívogatják Bécsbe. A „szeginsig” és pápistaság ügye, klastrom dolga „füstöt vetne”, ha birtokát elhagyná és a nyugat-magyarországi urak asszonyaival együtt Bécsbe utazgatna.

Klastrom, iskola, kórház, szegény koldusdiákok táplálása még magánosok ügye akkor. Keresztény lelkiismeret szólítja a földesurat affélék építésre, fenntartására. Az öreg Koháry országbíró egymaga fél millió forintnál jóval többet fektet egyházi ingatlanügyekbe. Közel húsz szerzetesrend, ill. tartomány kap tőle alapítványt, anyagi támogatást. Tudta ő is, amit a kolduló minorita barát, Kelemen Didák önérzetesen vallott a szerzetesekkel szembe gáncsoskodó városi tanács előtt a szerzetesek kvestálásáról: „Gazdagoktól koldulók, szegényeknek adom.” De a legnagyobb összegeket közvetlenül szegény diákoknak és kórházaknak juttatta Koháry.

Ezek a földbirtokosok folytatták az alföldön a katolikus restauráció munkáját. Többnyire nem erőszakos beavatkozással nem a régi oligarchák stílusa szerint. Inkább a misszionáriusok felvilágosító munkájára, gyakran személyes megnyerés eszközére bízzák a dolgot. Károlyi Sándor öt minorita missziós telepet szerel fel sok más klastromon kívül. A nyírbátoriakat pl. ezer kötetnél nagyobb kézikönyvgyűjteménnyel lát el a szerzetesek korszerű felkészültsége kedvéért. Ha pedig egyik-másik jobbágya visszatér a katolikus hitre, egész nemes családjával „condescendál” hozzá, és patriarkális közvetlenséggel maga vendégeli. Ebből érhető, ha Kecskeméten, a Koháryak birtokán is aránylag kevés ellenségeskedés tapasztalható a református egyházi vezetőség részéről. Sőt maguk is felsorakoznak a piaristák fogadására együtt a ferences barátokkal. Máskor meg éppen a váci püspököt megvendégelik itt jártában.

Másik jelentős tényező a szerzetesi közösség. A piaristák a XVIII. század elején még, mint az ellenreformáció munkásai szerepelnek a köztudatban. Ilyen céllal hívták be őket az előző században. Ezt a célt szolgálta iskolai munkájuk is a hosszas, hat-nyolcesztendei nevelőmunka átalakító hatásával. De az iskolán túl is nyúlik a tevékenységük: egyfelől közvetlen lelkipásztori munkát végeznek az alföld elhanyagolt vidékein. Másrészt az iskola keresztény mondanivalója a diákságon és sokszor reprezentatív megnyilatkozásokon, iskoladrámán, látványos ünnepségen át jut közvetve a hívők világához.

Ebből a szempontból lehetett nevezetes alkalom a templom szentélyének felszentelése után 1736-ban, az ott mondott primíciai ünnepséghez iskoladráma: „actio”, amelyet Oszlányi Ferdinánd (a S. Emerico) adatott elő diákjaival. Szentháromság vasárnapja lévén, a templom titulusának ünnepe, Válen császárról szólott a dráma, aki ariánus lévén tagadja a Szentháromságot. Egy álló esztendeig emlegette az egész város azt a napot. – Hogy mennyire általános

érdeklődésre számíthatott az ilyenforma iskolai produkció, mutatja az első kecskeméti iskoladráma előadása 1716-ból. Szegedi szenátorok ennek láttára hívják meg városukba a rendet. De még a fuvaros cigány is megállapodott idő előtt visszacipeli úri utasát Pestről arra a napra, mert: „...holnap – úgymond – komédia liszen s nekem ott kölly lennem!” – De a nemes urat is odavonta a kíváncsiság a palánk mellé, hogy meglesse az épületes komédiát.

A diákok tekintélyes része is a piarista iskola révén jut tudományon kívül megélhetéshez is. A háborúk nyomában járó gazdasági összeomlás nyomorából így emelkedett fel egy sereg tehetséges elem. Kecskeméten is megvolt a szegény diákok pénztára, akárcsak a többi piarista iskolában. 1738-ig, az országgyűlés tilalmazó végzéséig tartott ez az állapot. Akkor írta be Rosinszky Ambrus nyitrai házfőnök a házi krónikába: Ha a rendek a parasztok és jobbágyok gyerekeit el akarják tiltani az iskolától – ami a mi intézményünk szellemével homlokegyenest ellenkezik, - akkor hamarosan megtapasztalják, hogy Isten a mágnások gyerekeit is kiűzi az iskolából a közeledő pestis veszedelmével. Nyitrán az ezer diákunkból maradt a kizárás után kb. kétszáz: pedig még így is megtartotta a piaristák annyit belőlük, amennyit maguk el bírtak tartani. Hasonlóképpen állott a helyzet pl. Debrecenben is.

Hogy azonban a piarista templom nemcsak a diákok számára, hanem még inkább a szélesebb hívőréteg számára épült, meglátszik mindmáig az oltárok szentjein. Kevesebb patrónusa lelhető benne a tanuló diákságnak, mint éppen a Kecskeméti-vidéki szegény embereknek. Ott található a betegségben segítő tizennégy szent, a marhavészben hívott Szent Vendel, az úton járókat, tehát messzi tanyákról vásárba, templomba igyekvő tanyasiakat óvó Nepomuki Szt. János, a tüzet oltó Flórián, a szegény asszonyok veszedelmében közbejáró Szt. Anna asszony... A Jézus születését ábrázoló képen meg éppen a vidék subás pásztorai imádkoznak, dudálnak.

Feljegyzésekből tudjuk, mennyi kisebb-nagyobb ajándék, örökség, alkalmi, oltárra szánt adomány érkezett a környékbeliektől a templom számára. Az alapítvány 30000 forintja csakugyan nem lett volna elegendő a templom céljaira. Abból futnia kellett rendházra, iskolára, mindkettő felszerelésére és a rendtagok ellátására. A hívők ragaszkodásának jele, hogy az oltáradományok naplójában Félégyháza, Csongrád, Jászberény, Pusztapéteri, Ferencszállás, Kerekegyháza... pásztorairól szól havonta a feljegyzés: sajtot, juhot, tinót hoznak. Mert akkoriban nem egyes szentmisék intencióra fizettek szabott összeget, hanem az oltárra hoztak aprómarhát, lisztet, bort, sajtot időszaknak megfelelően és képességhez mérten. Tekenyős Simon ludat (anserem), Bodó György kenyeret (unum panem), Borbás Lukács sajtot (caseum unum), Kún Mihál kisbárányt (agnellum), Lakatos Gáspár malacot (nefrendem), Rác Gyurka kacsát (anatem), Cséplő Gergely gyöngytyúkot (meleagridem)... és a félégyházi plébános (Admodum rundus in Félégyháza) egy nyulat (leporem unum!).

Tehetősebbek szőlejükét, földjükét hagyták örökségül, mint a szentkirálypusztai Szabó János özvegye, Anna asszony, aki végül is általános

örökösévé tette a rendházat. Van, aki kelyheket készített, arannyal szőtt miseruhát, dalmatikát ajándékoz, mint Kovács Erzsébet (Két kelyhe máig megvan 1732 és 1737 esztendőből.) Nemespataki Ignác, környékbeli földbirtokos Bécsből hozatja a szép monstranciát 1734-ben. De valamennyinél meghatóbb a keresztnevét sem ismerő Lityónak csúfolt helybéli konvenciós pásztor, aki minden ingó tulajdonát - egyebe nem lévén – a rendházra testálja. Társai számolják össze hagyatékát, mivel ő maga csak ötig tanult meg számolni, azt is csak fél keze ujjain.

A városi lakosság lelkipásztori gondjának egy részét vállalják abban is, hogy Szentháromság társulatot vezetnek, német hívőknek miséznek, prédikálnak az altemplomban, minden újholdkor processziót rendeznek a templom körül...

Így aztán érthető, ha nemcsak ajándékot kapnak a templomépítéshez, hanem ingyen fuvar is. Hiszen látja mindenki, mennyit erőlködnek az atyák, a templom méltó felépítésén. Saját laikus testvérünk, Jaross György festi a képeket, készíti a szentély kőkorlátját. Orgoványban, majd Jakabszálláson a házfőnök fedez fel terméskövet, amit ki kell bányászni. A ferencesek vezette plébániatemplom testvérületei („Coetus”) vállalják a szállítást. Ezekéhez hasonló, úgy látszik nálunk is alakultak. (A barátoknál „tot sunt coetus, quot altaria”: nem iparágak szerint, hanem oltárok szerint különülnek el. Közösen ülik meg azonban „in Bachanalibus”, farsangkor a lakomát: „sine offensa Dei conivantur”, és fizetik a tagsági díjat). – Hogy a munkások is vonzódnak a rendhez, kitűnik az egyik pallérnak, bizonyos Rókusnak esetéből, aki utóbb felvételét kéri a rendbe: „palirius Rochus, posthac religiosus noster.” Ugyanígy közelebbi viszonyba kerülnek a házzal a templomon át azok a jámbor asszonyok, „piae mulieres”, akik mint „decanissae” az oltárok gondozását vállalják. Örömmel konstatálja a háztörténet írója 1756-ban, hogy utoljára már a Segítő Szentek oltára is gazdára talált. Tartanak ezen felül az akkori szokásokhoz híven muzsikosokat is. Ezeknek külön szertára nyitnak a kórus almáriumaiban. Processziók alkalmával pedig a főhomlokzatnak kapu feletti erkélyén állítják fel őket fuvoláikkal és harsonáikkal.

A harmadik tényező az építész a kecskeméti templom esetében még ismeretlen. Stíluskritikai összevetésekkel találgatták már. Szóba került Mayerhofer András pesti építőmester is. A pesti Egyetemi Templom és a kalocsai székesegyház közötti átmeneti láncszemként illenék be a mi templomunk. Azonban a másik két templom építészete tisztázódott. Még bajosabb két rokon ismeretlenből következtetni a harmadikra.

Van azonban valószínűsége, hogy rendi építész készítette a terveit. Akkoriban akadt nem is egy piarista, aki „sub quercu” szerzett építő tudományával kézbe merte venni a nagyobb vállalkozást. Persze eklektikus módon válogatva a látott épületek formái között szerencsésebb vagy szerencsétlenebb kombinációkat teremtettek. – Ilyen módon dolgozott a nyitrai templomunkon Królik Vazul (a S. Francisco). Így építhette a privigyei szépen sikerült nagy templomunkat Hanghe Hiacint. (A rendi névjegyzékben neve mellé

jegyzett „promotor fabricae templi” valószínűleg tervtől kivitelig az irányítást jelzi, hiszen a jelentéktelen első kis templomunk építőmesterét is bejegyezték, miért a másért hallgatnának a ház büszkeségének, a második templomnak tervezőjéről, ha nem Hiacint páter maga a szerző? Aztán ki is emelik, hogy sehol a vidéken hasonló stílusú épület énem található „turris Italica”-val ellátva... Csakugyan a sziléziai Hildebrant-féle falusi templomok nagyvonalú formáit kombinálta a készítője. Hange Hiacint meg éppen ott kvestált. Sőt a bécsi Mária Treu templomunk elé is vezetnek szálak Privigyéről: az is Hildebrand szerzeménye.) Így jegyzik fel a váci templomunkról, hogy Schindler Zsigmond építette. (Dományi Márknál V. ö. Csaplár.) Így tudja a hagyomány a tatai házról és kápolnáról Valero Jakabbal kapcsolatban. Ő meg Fellnernek mutatta meg a terveket.

Kecskeméten több jel is sejteti, hogy az első házfönök (1728 óta „domus rectorisata” mai terminus szerint „formata” a kecskeméti Demka Sándor a tervező. Igaz nem jegyezték be a többi világi mester nevét sem, aki képet, szobrot, oltárt, készítettek a templom számára, tehát a hallgatásból nem következik, hogy világi építész működött. De a számadásokban sem kerül elő építész honorárium, bár a kőműveseket, ácsokat, pallérokat minden tételnél megemlítik.

Azután meg abból a saját elbeszélésből is gondolhatunk szerzői önérzetére amikor Szlopnai Elek 1731. évi látogatás alkalmával le akarja vele bontatni az embermagasságra emelt falakat. Szlopnai előző esztendőben lett provinciális. Debrecenből érkezett. Az ott épülő Szt. Anna templomunk mintájára akarta átépíttetni a kecskeméti falakat. (Persze könnyű volt Debrecenbe reprezentatív épületet emelni Csáky bíboros támogatásával, aki a református empóriumban költséget nem kímélt az egyetlen valamire való katolikus alapítástól.) Demka Sándor azon a címen utasítja vissza többek között a provinciális kívánságát, hogy ő egyetlen követ le nem rakott „sine delo in eatione ab antecessore provinciali ad punctum approbata”. Ha tehát – úgymond atyaságod az elődjétől helyben hagyott tervrajzokat elutasítja, „si approbata antecessoris sui modo reprobavit”, csak az utódainak könnyíti meg, hogy atyaságodét is megmásítsák: „viam aperiet, pro suis etiam approbat is reprobandis”.

Az épület maga is olyan tervezőre vall, aki jól tudja látott mintáit felhasználni, de fennakad, ha új helyzet megoldása elé kerül. A hajó falainak tagolása pl. ritmusos és dinamikus, de a keskeny szentély már ellapul. Az orgonakarzat beilleszkedésénél pillérekbe metszenek bele az összekötő tagozatok. Pilaszterlábak és pillértömbök oldalsó felén elsikkadnak... stb.

Egyébként az egész építkezés adminisztrációja és megszervezése az ő műve. Tiszteletreméltó szívóssággal áll élén a munkának harminc esztendőn át. Három ízben visel rektorságot. Közben iskolaigazgató is. Több ízben beadja lemondását állandó betegeskedés miatt. De mégis ő a lelke kifelé és befelé minden megmozdulásnak. Kőbányát keres. Engedélyt szerez rá a jász-kun főkapitánytól. Tégláégető kemencét rendez be. Munkásokat fogad fel, bár sokszor üres a ládafia, és csak az utolsó percben állít be egy-egy benefaktor, mint az öreg Csorba András

„illiteratus” falusi bíró: hoz váratlanul két csikót a háznak, és mikor a rektortól megtudja, hogy nem vehetik hasznát, jó szívvel negyven forintot küld helyette. – Felfogad mindenféle vándor iparosokat, hogy olcsóbb munkához jusson. Még szerszámot is házilag kell alkalmankint előállítaniok. – Fortélyossággal is tud élni, ha éppen úgy kívánja az ügy: a háztömb mellett önhatalmúan utcát nyit éjnek idején, megtraktálva a munkásokat és kiemeltetve velük a költözni nem akaró szomszédok kerítését. Maga aggódva lesi hajnalig meglapulva, mi lesz a vállalkozás vége. Akkor lélegzik csak fel megkönnyebbülten, mikor reggel az egyik szántor az újonnan nyitott utcán végiglépked: ezzel hivatalosan is szentesítve a jóvá nem hagyott lépést. Sőt az előmerészkedő rektornak gratulál is az ötletért...

Marad energiája sokágú lekötöttség ellenére is aprólékos részletességgel informálni az utókort minden házi eseményről, bonyodalomról. A házi krónika javát ő írja. Csak negyven évvel későbbi utóda, Csulik Alajos lesz versenyképes vele lelkes megörökítő munkájában. Csendes megbocsátó iróniával traktál emberi fonákságokat. Önmagán is mosolyog egy keveset, amikor csábrági látogatását és az öreg országbíró előtt érzett szorongásait emlegeti hosszú magyarnyelvű dialógusokba foglalva. Élvezni tud népies jeleneteket, mint a pásztorok vitézségét 1718-ban a szentgyörgynapi vásáron, mikor is megfutamítják a savoyai dragonyos ezredet, bár egyéb fegyverük nincsen füttyköseiken és a kirángatott sátorcöveken kívül. A dragonyosokból holtan marad egy, - a vásárosokból halálra váltan raknak kocsira kettőt. Csak a pásztorok viharzanak el sebesülés nélkül fergeteg módjára. A tett helyére kiszálló katonai bizottság semmit sem képes megállapítani.

Pedig ez a gyakorlati ember nemcsak gazdálkodni tud, nemcsak barátkozni pásztorokkal és városi tanácsurakkal. Nemcsak hogy megtalálja a hangot nemessel – maga fajtájával – és szegény emberrel, - nemcsak patvarista múltjának megfelelően tud túljárni az eszén gáncsoskodó ellenfeleknek, hanem lelki ember, aki előtt tisztelettel hajolnak meg rendtársak és külsők, országos hírű szónok és imádságban leegyszerűsödött öreg ember, aki a Szűz Mária oltára tövében kis széken ülve elmélkedik órák hosszat. Szükszavú bölcs, aki magáról nem hajlandó beszélni, sem betegségében panaszkodni, de egész délelőttjeit a gyóntatószékéhez zarándokló megtört szegények vigasztalására áldozza.

A templom vázlatos története

1729-ben Szentháromság vasárnapján teszi le a templom alapkövét Berkes András váci nagyprépost. (A váci piaristák mentora: házat télvíz idején átengedi iskolául és rendház céljára, mikor odaköltöznek.)

1731-ben, szept. 1-én, az Őrzőangyalok ünnepének vigíliáján teszik le a szentély alapkövét.

1735-re elkészül a szentély és az altemplom. („Capella subterranea”, - „in catacumbis”..) Szentháromság vasárnapján mondják benne az első szentmisét, egyben Zákovics Lukács (a S. Maria Maggiore) primiciáját. – Ugyanakkor épülnek a templomhajó falai.

1736-ban rakják le a két toronykápolna fundamentomát.

1737-ben emelet magasságig jutnak a toronykápolnák és a főhomlokzat falai. – Előző évben készítette Jaross György („a S. Gertrude operarius pictor) testvér a színezett kőkancellust a szentélyfeljárathoz.

1739-ben a nagy pestisjárvány esztendeje. A kecskeméti piaristák közül két atya áldozatul esik a betegek ellátása közben: Kalmár Gellért és Szóroczy Vince. Tőlük kapja meg két laikus testvér: Fridl Kajetán és Laczkovics Mihály. – Pestis elmúlása után sok adomány és alapítvány érkezik. Ezekből rendezik be a templomot oltárokkal.

1740-ben a félig kész hajó falára elkészíti György testvér a Szentháromság képét.

1741-ben a tornyok falai elérik a hajó fedélszékének magasságát.

1742-ben bevakolják a templomhajó pilléreit. Elkészül az egész boltozat vakolatlanul: állnak az állványok, és beszerezték a hozzávaló meszet. Négy mellékoltár számára vakoltan vár a hajó falaiba mélyesztett fülke. Két ideiglenes kapu vár a kőfaragó munkájára. – Tizenkét oltárra tervezik a helyet. Ezek közül a főoltára háttérépítményét festett háttér helyettesíti ideiglenes („majus tantum pictum est in asseribus interim aliter”) – Négy mellékoltár készen áll 7-7 szobrával, a többi épülőfélben van („in dies assurgunt”).

Az altemplom is kövezve, nagyobbára berendezését is megkapta. Az oltárán feszület áll: „altare crucifixi”. Ebben az évben, 1742-ben készült el. Ott a szentsír állandó helye („locus sepulcri Dni ad compunctionem populi”).

1745-ben a fülkéikbe állított mellékoltárokat aranyozzák és színezik. Tavaszra részben elkészül az orgonakarzat két toronyszobával. Fúvós hangszereket szereznek be a templom számára.

1746-ra elkészül a Mária kápolna oltárának szobrászati munkája. Következik („marmore sueuico”) a két toronykápolna és az altemplom padozatát. Három mellékoltár kölépcsőt kap.

1747-ben küldik ide Privigyéről a főoltárt és a szószéket.

1748-ban „Konti”(?) nevű pesti kőfaragó felvesz a templomkapun és az oltárlépcsőkön végzett munkájáért 70 Ft -t.

1749-ben nov. 3-án ünneplik meg a templomban Kal. Szt. József boldoggá avatását. Barkóczy, kalocsai vikárius mondja a nagymisét. Szőnyegekkel borítják a templom falait és alkalmi oltárt emelnek az újonnan boldoggá avatott képével és csodáinak ábárczolásával.

Ugyanabban az esztendőben készül el a Mária-kápolna oltárának színezése. „Joannes Hager pictor (Hager) Anno 1749” –felírás jelzi a címerpajzs festetlen hátfalán.

1749-51 között több számlát fizetnek ki festőknek. Akadt köztük 18 éves tartozás is. (1749. okt. „habet annos 18”).

1751-ben vásárolnak nyolc font fehér festéket Szt. Atyánk oltára számára. – Oltárképért fizetnek 33 frt 88 dénárt (ad rationem laboris pro ara Bti Pris” és

„pro statuis ad aram Bi Patris”). Decemberben hozzátják le a Sztatya oltárára való szobrokat Pestről.

1756-ban a sekrestye padozatát deszkázzák. Gottfrid testvér (arcularius) elkészíti a sekrestye öltöztető szekrényét (Cum tabernaculo...et 24 praeclosureibus”). Elkészül a sekrestyei oltár a Fájdalmas anya képével. („arula jucunda dolorosae B. V. A kép ára 12 frt.) Akkor csináltatják a sekrestye két térdeplőjét és kétszárnyú ajtait.

Ugyanabban az évben helyezik el a Mária-oltáron (szentély mellett a diadalív béléletében) az Atyaisten és Sztlélek oromzati képét, és az „imago B. M. V. Romanae”-t.

Az oltárok egy része kap deszkából antependiumokat. Négy oltár menzája alá állítanak „consecrata portatilia”-t.

A Segítő Szentek oltára számára felszerelést („apparatus”) szereznek, - és utolsónak az is megkapja a „patrónus „ – át.

Antal „murarius” kötélén lógva „in pendulo” letisztogatja az egész templom falát.

1758-ban faragják a Mária kápolna kagylódíszes karos gyertyatartóit. (A beleépült kánontáblák egyikének hátlapján a dátum.)

1759-ben Cörver János-féle vizitáció hatására ismét tisztítják a templom falait, és a hajó boltozatára 80 drb aranyozott vas-csillagot húznak fel.

Ugyanakkor javítják az orgonát.

1760 Demka halálának éve. A Sztatya oltára alá temetik. – Pestről „rigidissima hyeme” hozzák el a templom elé szánt nagy feszületet („trophaeum elegantissimum”) A téren felállítják „solatio Catholicorum, confusioni haereticorum.” A „pueri calviniani” támadásai elől alacsony kerítéssel védik. – a rektor áldja meg nagy dob és harsonaszó kíséretében.

Ugyanabban az évben megalkudnak az oltárok pátrónusai 130 frt-ban egy pesti „statuarius”-sal a Szenvedő Krisztus kápolnájában (ma Kereszt kápolna) oltárára.

A római generális káptalan vokálisa (P. Aegidius Rátkay a Ssma Trin.) búcsúengedélyt hoz Rómából a Mária-kápolna és hét másik oltár számára. A hét római főtemplom látogatóinak búcsúit engedélyezik.

1764-65 –ben elkészült a mai egyetlen homlokzati torony a tervezett kettő helyett. Lapos tetővel, „cum tecto parvo scandulaceo” fedik. Ugyanabban az évben ad engedélyt Tapoltsányi Gergely provinciális a templom elé szánt „szoboralap”-ból a torony Immaculata és Kalazancius szobrának elkészítésére.

1772-ben templomunkat igénybe veszi a világi plébános, Erdélyi József négy káplánjával – ideiglenesen, míg a nagytemplom elkészül.

1776-ban három nagy harangot húznak fel a toronyba: a legnagyobb a Szentháromság tiszteletére, a középső a B. Szüzére, a legkisebb Szt. Skolasztikáéra. Vácott konszekrálta őket Salbeck Károly felszentelt püspök. Három kisebb már volt a toronyban.

1780-ban Kácsor Keresztély rektor előző esztendei házigyűlés határozatából, a provinciális hozzájárulásával összevonja a kisebb tőkék összegét és kölcsönrel kipótolva a templom restaurálására fordítja.

Vakolják és kimeszelik az egész templom belsejét. („Totius templi inalbatio”). A boltozatokat vaskapcsokkal megerősítik. A korhadttetőgerendákat új tölgyfa gerendákkal pótolják.

A házi oratorium fölött a templomfödél magasságáig emelik a falakat, hogy a templomfödél alá kerüljön a régebben alacsonyabban fedett oratórium is.

Az altemplomban elkészül az állandó jellegű kő-korpusza.

A pásztorok oltárára (Ma Sztecsalád) a pásztorok betlehemet faragtatnak. – A Szent Vendel oltára készen áll, de még nincsen felszerelve.

1799-ben új, hordozható kis orgonát készítenek. A régi hatváltozatos orgona rongált állapotban már alig használható.

Kimeszelik a templomot: „totum templum inalbatum”. Kijavítják a padozat köveit, és kijavítják az oltárok rongált részeit. Újabb portaitle-k készülnek oltárok számára. Rácsozzák a templom ablakait.

1805-06-ban tatarozzák a templom déli oldalát kívülről, mert a téglák alul romlottak. A homlokzat egyik oszlopát vasgyűrűvel szilárdítják. – Az épület több helyütt omlással fenyeget.

1808-ban elkészül a ma is meglévő orgona. Csulik Lajos noviciusmester három esztendeig dolgozik a fedél alá juttatásán. Gyűjtés rendez helyben és vidéki diákok szülei közt. Egy mezőtúri orgonakészítőnél rendeli meg a 13 változatú szekrényt.

Ebben az évben hajtják végre Valero Jakab provinciálisnak 1796-ban kiadott rendelkezését, hogy t. i. a templom és a ház anyagi alapjait válasszák külön. 1806 óta a „jámbor adományok” (pia oblata) és a halott kiharangozásának díját (pulsus funebres) a templomalapba fektetik. 1808-tól fogva a requiemek proventusát is hozzászámítják. – Mindjárt ki is javíttatják belőle a torony fedelét.

1809-ben a napoleoni háborúk kiadásának fedezetére a püspöki kar felajánlja az egyházi edények nemesfém anyagának egy részét. A váci püspök megbízottja lefoglal a templomunk készletéből egy ezüst kelyhet, egy füstölőt navikulával, egy ezüst lámpát, két gyertyatartót, kilenc votivtárgyat, két pluvialéra való fibulát, parcifikálét, ezüsből öntött ampullákat tálcástól, és egy cibóriumot.

1810-ben a fentebb lefoglalt ezüst tárgyak ellenértékéül adott 726 frt-ból kijavíttatják a templom rongált fedelét.

1813-ban Zollner Mihály vaskereskedő csináltatja a máig meglévő keményfa padot a Mária-kápolna számára.

1815-16-ban ugyancsak Zollnerék ezüstözött lámpát csináltatnak a Mária kápolna számára. Oltárterítőket hoznak és több font viaszgyertyát.

1816-ban ugyancsak Zollner Mihály készítteti azt a csengettyűt a Mária-kápolna számára, amelyet ott felhasználni nem tudnak, ellenben a szószék mellett a templomhajóban felszerelnek.

1821-ben az előző esztendőben meghalt Zollner Mihály, özvegye („Elisabetha Zollner”) három cseh-üveg csillárt ajándékoz a templomnak.

Ugyanabban az évben tatarozzák a Szt. Vendel oltárát. Kijavítják az asztalos munkát. Megerősítik az egész oltárépítményt, és színezik. – Oltárképét Dani Zsigmond rektor Christoph Kirchner „szakértő festővel” állíttatja helyre.

Zollnerné a Mária-kápolna képre ezüst koronát csináltat és kettős ezüst-szívet. Később odaajándékozta férjétől kapott 800 frt értékű aranyláncát. Unokahúga, Schmidt Teréz is elhozza aranyláncát. Mindezeket a votív tárgyakat Dani Zsigmond rektor ünnepélyesen felakasztja a képre, és a következő esztendőben maga is készíttet két aranyozott ezüst érmet.

1823-ban javítják a templom tetejét.

Ugyanakkor ezüst ereklyetartóban elhelyezik Kalazancius ereklyéjét az oltárán. Öt kisebb kapszulában ugyancsak az ő ereklyéit állítják ki.

1824-ben Dani Zsigmond rektor ezüstözteti az egyházi edények tekintélyes részét egy ötvös mesterrel, és kitisztíttat harminc ón gyertyatartót. Oltárabroszokat és könyv-vánkosokat csináltatnak. Három oltár kap politúrozott fakeretet az oltárabrosz leszorítására: „limbum ex pulchro polito ligno ad tobalia constringenda”.

1828-ban a már valósággal „romlátszatát keltő” tornyot Fischer Ágoston kőműves mester kijavítja és a homlokzattal együtt frissen meszeli. Ácsok javítják a torony fedelét, amelyen beesett az eső a harangokra. – Hasonlóképpen letisztítják a toronyóra olvashatlanná vált lapját.

1833-ban Cserbay Lipót rektor alatt ismét javítják a templom tetőzetét.

1839-ben Szolnokon vásárolnak megfelelő mennyiségű faanyagot a templom megrongált fedélszerkezetének tatarozására. A templom falait kívül és belül újra vakolják, és meszelik. 7057 frt. tatarozási költséget Grosser János provinciális a tartományi pénztárból fedezi.

1840-ben kicserélik a torony elkorhadt haranglábját. Ugyancsak zsaluval látják el a toronyablakot.

1852-ben kisebb tetőjavítás.

1856-ban újra üvegezik a templom ablakait. Kőművesek helyrehozzák a külső falakat a kollégium épületével egyszerre. „Frontispicium Domus pallado viridi colore tinctum”. A templomfalat is zöldesre festették-e, nem világlik ki.

1860-ban kijavítják a templomfalak és a boltozat repedéseit és bemeszelték „inalbatae sunt”. Két évvel előtte aggódni kezdtek a repedések miatt, és nagyobb átépítést hittek szükségesnek, de a Cs. és Kir. Építési Bizottság elnöke („Supremus Caes. Reg. aedilium Praefectus”) itt jártában megnyugtatta a rektort, olyan szilárdan tartanak a templomhajó falpillérei, hogy ha a köztük levő falrészeket le is bontanák, maguk megtartanák a vaskapcsokkal szilárdított boltozatot.

Ugyanabban az évben kijavíttatják Országgh Sándor orgonakészítő mesterrel az 1807-08-ban készült orgonát. Kicserélik a fűjtatót és újonnan készít öt ón- és egy faváltozatot. Az egész orgonaszerkezetet egy ölel közelébb húzza a

karzati ablakhoz. Lebontják a padlásfeljárót a toronytól elválasztó falat, hogy ne harangozhassanak ezentúl a karzatról, hanem kívülről menjen fel a harangozó a toronyba.

1863-ban P. Duchon Izidor, rózsashegyi „administrator domus” viola színű miseruhát küld a templomnak. Ő készíti saját kezűleg baldachint is a kecskeméti templomunk számára: „manu propria et sumptu proprio”.

1865-ben Dubecz János helybéli „arcitectus cet civis” restaurálja a tornyot és az altemplomot. A toronyfalakról leszedik a régi vakolatot. Újonnan vakolják, meszelik és színezik. Az oszlopfejeket szintén színezik. A toronyablak zsáluit vörös fenyőből megújítják és olivazöldre festik. Abból az anyagból hasonló színezésű kapuszárnyakat készítenek a templom számára. – A templom belsejét letisztítják.

Az altemplom renoválása szerényebb régi állapotánál, de ismét használhatóvá teszi az időközben nedvességtől omladozóvá vált, használhatatlanságában megdohosodott helyiséget.

A torony és a templom rendbe hozásához szüksége 989 ft. összeget Bódogh Tamás ránk testált hétholdnyi és 706 négyszögöl terjedelmű szántóföldjének értékesítéséből fedezte a ház. Az altemplom költségeit Horváth Cyrill rendfőnöki asszisztens, egyetemi tanár vállalta magára és fizetett érte 236 ft.-t.

1871-ben Trautwein János, az Oltáregyesület alapítója közvetítésével gyarapodik a templom felszerelése. Miseruhákat, pluviálét szerez miseintenció fejében. Ő küldi a máig használatos hat nagy kína-ezüst gyertyatartót a főoltárra, hasonló anyagból keretezett kánontáblákkal Ezek fejében viszont tizenkét régi ón gyertyatartót (barokk darabokat, mert „igen régi”-nek írja a háttörténet!) kér viszonzásul, és még maga egészíti ki az újak költségét 400 ft.-ra.

1876-ban javítják a boltozatot, a födelet és kívül a falak alját.

1877-ben Trautwein János 500 ft. összeggel hozzájárul a templomhat megújított ablakának fedezéséhez.

Erdősi Imre házfőnök kifesteti a Mária-kápolná Rupp bécsi festővel. (1954-es restaurálás során került elő a lemosott fal akkori jegyzése: „Restaurirt unter J Hochw. Herrn Rector Emmerich Erdőssy...Rupp akadem Maleer aus Wien. 1877.)

A templomot kőművessel megtisztíttatja a rektor, és az oratórium helyreállítását célba veszi.

1878-ban Nagy Alajos, a rendi növendékek „tanfelügyelője” indítványozza az oratórium helyreállítását, miután hosszú időn át lomtárul szolgált. A két félkörös színes ablakot Trautwein János csináltatja – és gondoskodik az új oltár felszereléséről. A többi költségeket a ház tagjai önként vállalják.

1888-ban befalazzák az udvarról nyíló kriptalejáratot, amely a Szent Anna oltár tövében indult, nyolc ölnyire a régi gimnázium udvarának ajtajától.

Újból javíttatják az orgonát Angster József pécsi orgonaépítővel. A 3000 ft. költségből Trautwein János visel 800-at.

Több ízben hullik a boltozat vakolata. Szakértői vélemény szerint a tetőgerendázat korhadt, de a szükséges 7000 forint híján a legszükségesebb javításokkal beérik. A diákok viszont a Nagytemplomba járnak misére ideiglenesen. A templom főfalait vasakkal kötik össze. Dec. 8-án ismét megnyílik istentisztelet számára.

1897. dec. 8-án, a rendalapítás három százados jubileumi ünnepe alkalmával leomlott az első hajószakasz vakolata, - éppen Kováts Antal prédikációja közben „nevelés – tanítás fontosságáról”. Pánikszerű tolongás kezdődött, és tartott közel két óráig. Közben az áldozni kívánók nem hajlandók kivonulni, hanem megvárják a csendesen folytatott szentmise végét. Egy asszony kétszeres vakolat-omlás alá kerül és gerinctörésben meghal aznap éjjel.

1898 áprilisában rendfőnöki jóváhagyással szerződést köt a házfőnök a helyreállítási munkákra a bpesti Diós és Dankó építkezési vállalattal. Az első költség meghiúsul, mert munka közben kiderül, hogy az egész boltozatot le kell szedni. A második tervet - vasgerendás lapos mennyezettel – is elvetik Steinhardt Antal műépítész tanácsára. Sőt új vállalkozókkal, a Hörcher testvérekkel és Igner építőmesterrel lépnek szerződésre. A kivitelre jutott terv Rabitz féle sodronyszerkezettel pótolja a régi téglából rakott boltozatot. Az építés 4225 forintba került.

Az építkezés végeztével még az állványozás lebontása előtt ki akarják festeni a templomot. A tél kezdete miatt mesterségesen kénytelenek kiszárítani a falakat: hat hét alatt 130 mázsa kokszt elfűtésével szénkosarakban. A festés Weywoda J. pesti vállalkozó műve. A szentélyboltozat két tempera képét a Szt. Imrét és Szt. Alajost pedig Lohr Ferenc templomfestő művész készítette. – A költségeken megosztott a rendtartomány, a kecskeméti egyházközség, az apátplébános és Kecskemét városa.

Az egész templom padozatát kelheimi csiszolt mészkőlapokkal rakják ki. (Walla József cementgyáros szállítja.) – Az orgona is újabb javításra szorul. – A restaurálási költség meghaladta a 7000 forintot.

1899 febr. 2-án újra nyitják a templomot 1897 óta először. (Addig misézésre használhatták a szentélyt, és a két toronykápolnát, de a városi rendőrkapitányság megtiltotta a hívők benntartózkodását.) – A templomot Bogyó Pál apátplébános benedikálja.

1900 januárjában helyreigazítják a restauráció fogyatékosait: a boltozat süllyedéséből keletkezett vakolatomlást... Újból készítenek toronyablakokat és a tetőnyílásokat fatáblákkal zárják el.

1901-ben újabb toronyjavításra kötnek szerződést a Diós-Dankó vállalattal. Bádoggal vonják be a torony fedelét és ablakpárkányait.

1905-09 között bevezetik a villanyvilágítást a rendházba.

1911. júl. 8-án hajnali két órakor nagy földrengés rongálta meg a házat és a templomot. A torony lebontására számítottak, mert néhány centimétert elmozdult a helyéből. A templomot a hatósági rendeletre bezárják, és a helyreállítás

befejezéséig püspöki engedéllyel a tornateremben mondják az ünnepi és vasárnapi diákmiséket.

1912. szept. 8-án megnyílik ismét a templom, és Révész István kméti prelátnak-apátplébános benedikálja.

A főoltár tabernákulumát Schmidt János oltárépítő készíti.

1913-ban ugyanő megbízást kap a Mária-oltár négy hiányzó angyalának szobrászati munkájára. (Szabó Lászlóné Sztrohál Irma 200 korona adományából és a házi pénztár kiegészítéséből.)

Ebben az időben festi ki a torony alatti Szt. Kereszt-kápolnát Leidenberger pesti festő. (Oltár párkányzata mögötti felirat.)

Felhasznált levéltári anyag:

Historia Domus Kecskemetiensis I. (1714-60. Demka Sándor haláláig)

Historia Domus Kecskemetiensis II. (1758-1804. Világi és egyházi hivatalos leírások másolatai a házra és templomra vonatkozólag. Kánoni vizitációk...)

Historia Domus Kecskemetiensis III. (Pótkötet Csulik Alajos tollából folytatólagosan a II. világháborús évekig.)

Status Domus Kecskemetiensis 1771-1802.

A kecskeméti ház leltára 1805-87-ig.

Liber Fabricae 1732-58. (Templomi számadások részletei.)

Liber introitus pro Altaris suppellectili opilionum. (Kecskemét, 1740-80.)

Historia Domus Debrecinensis 1719-1880. (A Szlopnjai-féle rész.)

Egyéb be nem kötött faszikulusok anyaga. (Vizitációk, búcsúengedélyek...)